

Joanna Kowalczyk-Anioł

Nurkowanie rekreacyjne – wybrane zagadnienia

W działalności podwodnej współczesnego człowieka wyróżnia się trzy zasadnicze kierunki. Są to nurkowania dla celów komercyjnych, nurkowania dla celów militarnych i zadań specjalnych oraz nurkowania rekreacyjne (Skrzyński 2006). Różnią się one nie tylko motywem, ale także stopniem sformalizowania, zabezpieczeniem medycznym i technicznym¹.

Nurkowanie amatorskie (rekreacyjne) wymaga tzw. sprzętu lekkiego. Osobę nurkującą w takim sprzęcie nazywamy płetwonurkiem². W świetle prawa polskiego **płetwonurkowanie** rozumiane jest jako

pływanie pod wodą, z wykorzystaniem aparatu oddechowego i płetw, w celach sportowych lub rekreacyjnych, z zastosowaniem dodatkowego wyposażenia zgodnie z przepisami bezpieczeństwa (*Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie uprawiania płetwonurkowania z dnia 7 maja 2002 r.*).

Angielskim terminem określającym tak rozumiane płetwonurkowanie jest **scuba diving**. W polskim środowisku płetwonurków częściej używa

¹ Początkowo nurkowanie rozwijało się najszybciej w marynarce wojennej, zwłaszcza w US Navy. Podjęto szerokie badania nad zachowaniem się organizmu człowieka poddanego działaniu wysokich ciśnień, wpływu tlenu i azotu, przyczynami choroby dekompresyjnej itp. US Navy, upowszechniając wyniki swoich badań – a zwłaszcza publikując dostępne dla wszystkich pierwsze tablice dekompresyjne – dała podstawy bezpiecznego nurkowania rekreacyjnego.

² Płetwonurka nie łączy z powierzchnią żaden przewód. Jest on – w przeciwieństwie do nurka wyposażonego w sprzęt klasyczny – niezależny od zasilania w czynnik oddechowy z powierzchni, ponieważ zabiera go ze sobą. Dysponując aparatem powietrznym i płetwami może poruszać się swobodnie w toni wodnej. Waga sprzętu płetwonurka jest nieporównanie mniejsza, dzięki czemu może on mieć pływalność dodatnią (wypływać) lub ujemną (zanurzać się), zależnie od potrzeby w czasie nurkowania.

się jednak terminu „nurkowanie z akwalungiem” (aparatem oddechowym), samych zaś płetwonurków określa się nurkami.

W podręczniku W. Kurka (2007) wyjazdy turystyczne w regiony pozwalające na uprawianie nurkowania dla przyjemności i wypoczynku określono terminem turystyki nurkowej. Osoby ją uprawiające nazwano turystami podwodnymi.

Nurkowanie w akwalungu (płetwonurkowanie) nie jest jedyną uprawianą formą turystyki podwodnej. J. Merski (2001) wyróżnił ponadto: **nurkowanie na bezdechu** (*freediving*), **spacery podwodne** w specjalnych ubiorach oraz **nurkowanie w pojazdach głębinowych**. Formą zaliczaną nierzadko do nurkowania jest **snorkeling**, tj. pływanie (z twarzą zanurzoną w wodzie) ze sprzętem ABC, czyli maską, fajką, płetwami³. Rekreacyjny charakter ma również mało znana w Polsce forma podwodnej aktywności – **snuba**⁴, będąca formą pośrednią między płetwonurkowaniem a snorkelingiem, natomiast znamiona sportowej rywalizacji mają zawody podwodnego hokeja i rugby.

Do wczesnych lat 50. XX w. szkolenia nurkowe prowadziły tylko organizacje marynarki wojennej i naukowe (Kurek 2007). W 1959 r. powstała dostępna dla cywilów europejska organizacja CMAS (Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques), a w 1967 r. zostało założone amerykańskie PADI (Professional Association of Diving Instructors). Są to do dziś najbardziej znane na świecie organizacje zajmujące się popularyzacją nurkowania i szkoleniem płetwonurków rekreacyjnych.

Masowy rozwój nurkowania rekreacyjnego (amatorskiego), rozpoczął się w latach 90. XX w. Jego głównymi determinantami był postęp technologiczny oraz związane z nim nowe bezpieczne wyposażenie i stale udoskonalane standardy szkoleń. *Snorkeling*, którego początki datowane są na ok. 3 tys. lat przed Chrystusem, poza umiejętnością

³ Badania archeologiczne potwierdzają, że najwcześniej *snorkeling* uprawiali mieszkańcy Krety, którzy pływali z trzcinowymi rurkami, głównie podczas poszukiwań gąbek.

⁴ Opatentowana przez The Snuba International INC. forma polega na nurkowaniu w masce, z płetwami, balastem, aparatem oddechowym i specjalnym węzłem, którym dostarczane jest powietrze z płynących dmuchaną tratwą nad nurkami zbiorników powietrza. Wymagana jest asekuracja profesjonalnego płetwonurka. Głębokość nurkowania *snuba*® jest ograniczona do 6–7 m. Aktywność ta jest szczególnie popularna na Hawajach, nad Morzem Karaibskim i w Tajlandii. Według oficjalnych danych, w przeciągu 20 lat (od powstania w 1988 r.) ok. 5 mln ludzi uprawiało nurkowanie *snuba*®. W 2000 r. na samych Hawajach penetrację podwodną tym sposobem prowadziło 75 tys. osób.

pływania nie wymaga w zasadzie specjalnego przygotowania. Z racji swojej prostoty i dostępności stał się wręcz popularnym urozmaicheniem biernego plażowania w wielu kurortach nadmorskich.

Snorkeling, nurkowanie *snuba*® i nurkowanie na bezdechu (*freediving*) nie wymagają formalnych uprawnień, natomiast uprawianie nurkowania w akwalungu, poza dobrą kondycją fizyczną, brakiem zdrowotnych przeciwwskazań związane jest z koniecznością odbycia szkoleń w ramach wybranej organizacji nurkowej, takich jak CMAS, PADI, IANTD, SSI⁵. Nurkowanie w akwalungu ma różne stopnie zaawansowania i wiele odmian – specjalizacji potwierdzonych certyfikatami. Należą do nich m.in. nurkowanie wrakowe, jaskiniowe, podlodowe, nitroksowe, fotografowanie podwodne.

Z informacji przedstawionych na oficjalnej stronie internetowej federacji PADI wynika, że ok. 70% współcześnie nadawanych certyfikatów nurkowych to certyfikaty ukończenia kursów w systemie PADI⁶. W swojej 30-letniej działalności PADI wydała ponad 16,5 mln licencji nurkowych. Stała tendencja wzrostowa liczby prowadzonych kursów trwała od połowy lat 70. (w 1975 r. – 61,2 tys.) do 2001 r., w którym wydano 908,2 tys. certyfikatów (tab. 1). Od tego roku można mówić o pewnej stabilizacji – liczba wydawanych rocznie przez PADI potwierdzeń ukończenia kursu nurkowego do 2007 r. wynosiła blisko 900 tys. Rekordowym pod tym względem był rok 2004, gdy wydano 955 381 certyfikatów, z tego aż 577 494 otrzymały osoby, które rozpoczęły swoją przygodę z nurkowaniem rekreacyjnym (ukończyły kursy podstawowe, głównie OWD).

W 2007 r. federacja PADI wydała 928,7 tys. uprawnień dla nurków. Wśród nich 57,8% stanowiły certyfikaty dokumentujące kursy podstawowe, większość z nich została nadana w oddziale PADI Americas (33%), na PADI Europe przypadło 18%, a oddział, do którego należy Polska – PADI International Ltd. – 16%. Certyfikaty potwierdzające dalsze kształcenie (poziomy zaawansowane, specjalizacje) otrzymało w tym roku ponad 392 tys. nurków, z tego 19% w PADI International Ltd.

⁵ Każdy pływacz nurkujący poza granicami Polski powinien ponadto posiadać odpowiednie ubezpieczenie gwarantujące pokrycie kosztów leczenia (KL), w tym leczenia hiperbarycznego, transportu medycznego i szeregu usług *assistance*.

⁶ Główna siedziba organizacji PADI znajduje się w USA w Kalifornii. Ma ona jednak wiele biur regionalnych zajmujących się poszczególnymi rynkami geograficznymi. Polska, wraz z większością krajów Europy środkowo-wschodniej należy do PADI International, które obejmuje swoim zasięgiem także Wielką Brytanię, Rosję i Afrykę.

Tabela 1. Liczba certyfikatów PADI wydanych w latach 1967–2007
 Table 1. The number of PADI certificates issued between 1967–2007

Rok Year	Liczba certyfikatów Number of certificates	Razem Total	Rok Year	Liczba certyfikatów Number of certificates	Razem Total
1967	3 226	3 226	1988	350 000	2 553 069
1968	8 442	11 668	1989	387 767	2 940 836
1969	12 168	23 836	1990	440 418	3 381 254
1970	23 736	47 572	1991	456 046	3 837 300
1971	36 490	84 062	1992	529 463	4 366 763
1972	51 842	135 904	1993	564 672	4 931 435
1973	60 120	196 024	1994	625 487	5 556 922
1974	49 834	245 858	1995	680 263	6 237 185
1975	61 244	307 102	1996	728 295	6 965 480
1976	66 609	373 711	1997	742 930	7 708 410
1977	69 771	443 482	1998	779 467	8 487 877
1978	86 187	529 669	1999	809 912	9 297 789
1979	85 193	624 862	2000	854 052	10 151 841
1980	107 404	732 266	2001	908 188	11 060 029
1981	124 365	856 631	2002	896 551	11 956 580
1982	141 429	998 060	2003	905 278	12 861 858
1983	168 778	1 166 838	2004	955 381	13 817 239
1984	203 001	1 369 839	2005	932 684	14 749 923
1985	240 384	1 610 223	2006	924 662	15 674 585
1986	277 378	1 887 601	2007	928 754	16 603 339
1987	315 468	2 203 069			

Źródło: PADI Worldwide Certifications History, www.padi.com

Zarówno *snorkeling*, jak i nurkowanie z akwalungiem stają się coraz bardziej popularnymi formami turystyki wodnej. O skali zainteresowania tymi formami aktywnego wypoczynku świadczą dane z jednego egipskiego kurortu – Hurghady (położonej na zachodnim wybrzeżu Morza Czerwonego), w której jako pierwszej w regionie, już w latach 60. XX w., zaczęto oferować turystom nurkowania rekreacyjne.

W pierwszym półroczu 2008 r. na lotnisku w Hurghadzie odnotowano ponad 1,6 mln turystów⁷. W tym czasie w odniesieniu do nurkowania w Hurghadzie zarejestrowano 437,4 tys. zejść pod wodę (nurkowań z akwalungiem)⁸, 27,8 tys. osób wzięło udział w podwodnych safari, a 498,8 tys. osób uprawiało *snorkeling*, jakkolwiek rzeczywista liczba tych ostatnich jest zdecydowanie większa⁹. Inne sporty wodne (*wind-surfing*, *kitesurfing* itp.) wybrało 12,1 tys. osób. Dla porównania, od stycznia do czerwca 2008 r., podczas swojego wypoczynku w Hurghadzie 427,5 tys. osób odbyło jednodniową wycieczkę do Luksoru (Teby), a 207,1 tys. zwiedziło w podobnej formie Kair¹⁰.

Uprawianie płetwonurkowania w Polsce jest formą działalności rekreacyjno-turystycznej, której ogólne zasady reguluje *Ustawa o kulturze fizycznej z 18 stycznia 1996 r.* Z mocy tej ustawy minister sportu wydał 17 sierpnia 2006 r. rozporządzenie w sprawie zasad bezpieczeństwa przy uprawianiu płetwonurkowania oraz rozporządzenie precyzujące sposób realizacji zapisów ustawowych podczas szkolenia płetwonurków i instruktorów płetwonurkowania (w sprawie kwalifikacji i tytułów zawodowych w dziedzinie kultury fizycznej z 20 czerwca 2006 r.).

Zgodnie z tymi przepisami, organizacje nurkowe działające w Polsce powinny mieć zarejestrowany w Ministerstwie Sportu program szkolenia, a instruktorzy prowadzący szkolenie muszą posiadać (oprócz stopnia instruktorskiego swojej organizacji) tytuł zawodowy „Instruktora rekreacji w specjalności płetwonurkowanie” nadany przez Ministerstwo Sportu.

⁷ Tak precyzyjna informacja o wielkości ruchu turystycznego na lotnisku wynika z obowiązku wykupienia, tuż po przylocie, wizy turystycznej. Należy jednak pamiętać, że Hurghada jest stolicą prowincji, a zarazem głównym węzłem lotniczym regionu turystycznego Red Sea Governorate, na który składają się jeszcze 3 zdecydowanie mniejsze ośrodki turystyczne: Safaga, El Quseir i Marsa Alam. Jedyne w Marsa Alam funkcjonuje port lotniczy.

⁸ Warto zaznaczyć, że duży udział wśród wszystkich liczonych nurkowań mają tzw. nurkowania intro, czyli jednorazowe zejścia pod wodę w pełnym akwalungu pod opieką instruktora.

⁹ Jeśli uwzględnimy osoby korzystające z własnego sprzętu ABC i pływających przy brzegu, liczba ta jest wręcz niemożliwa do określenia. Statystyki obejmują osoby, które płaciły tzw. *environmental tax* – takse środowiskową obowiązującą wszystkich turystów pływających łodziami i statkami u wybrzeży Hurghady. Opłata dzienna w sezonie 2008 wynosiła dla nurka – £E3.50, dla uprawiającego *snorkeling* – £E2.

¹⁰ W czerwcu w Hurghadzie funkcjonowało 161 centrów nurkowych, 509 łodzi miało zezwolenia na odbywanie wycieczek morskich, a 226 łodzi było przystosowanych do odbywania safari nurkowego (średnio 1 na tydzień).

Najdłuższą tradycję w szkoleniu pływonurków rekreacyjnych w Polsce posiada Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze¹¹. Działalność nurkowa w ramach PTTK realizowana jest od 1956 r. przez Komisję Działalności Podwodnej (KDP), zgodnie z wytycznymi szkoleniowymi Światowej Konfederacji Działalności Podwodnej (CMAS), do której KDP należy jako polska federacja narodowa od 1996 r. (Merski 2002). W obecnej chwili co najmniej połowa polskich pływonurków legitymuje się uprawnieniami KDP/CMAS. Według raportów KDP/CMAS wyszkoliła w Polsce i za granicą ponad 20 tys. pływonurków, natomiast liczba rocznie szkolonych osób, uzyskujących międzynarodowe certyfikaty KDP/CMAS osiąga poziom 3–4 tys.

KDP/CMAS zrzesza ponad 230 klubów pływonurków, centrów nurkowych oraz innych jednostek amatorsko i zawodowo zajmujących się swobodnym nurkowaniem (dane z raportów tej organizacji). Trudno określić dokładnie liczbę wszystkich aktywnych polskich pływonurków. Osoby zajmujące się szkoleniem nurków podkreślają tendencję wzrostową – postępujące upowszechnianie się nurkowania rekreacyjnego (z akwalungiem). Współczesne szacunki mówią o ok. 40 tys. aktywnych pływonurków w Polsce (oraz blisko 70 tys. osób posiadających uprawnienia).

Według raportów głównych organizacji nurkowych w Polsce, rocznie wydawanych jest ok. 10 tys. certyfikatów, większość w systemie PADI. W skali kraju pracuje ponad 200 instruktorów tej organizacji. Oprócz systemów CMAS i PADI w Polsce adepci nurkowania szkoleni są m.in. według standardów LOK, IANTD, PZPi, NAUI, HSA, SSI¹².

W ostatnim okresie zaznaczyła się wyraźna ekspansja podwodnych usług szkoleniowo-turystycznych poza granice kraju – powstają polskie bazy nurkowe w Chorwacji, Egipcie, na Korsyce, w Norwegii i Grecji. Zawierane są kooperacyjne porozumienia z zagranicznymi centrami

¹¹ Nurkowanie ze sprzętem podwodnym zaczęło funkcjonować w Polsce od 1935 r. Miało ono głównie użytkowy charakter i do 1956 r. raczej niewielką skalę. W połowie lat 50. odbyły się staraniem Stacji Morskiej PAN pierwsze próby nurkowania swobodnego (w akwalungu) – Orlewicz-Musiał (2002).

¹² Pierwsze krajowe kluby nurkowe powstawały w latach 50. XX w. W tym samym czasie powstała Komisja Turystyki Podwodnej przy Zarządzie Głównym PTTK. W latach 70. powstaje zrzeszająca nurkujące środowisko akademickie Federacja Akademickich Klubów Podwodnych przy Biurze Podróży i Turystyki „Almatur”. W 1991 r. rozpoczęła pracę Komisja Działalności Podwodnej LOK, a w 1995 r. przyjęło PZPi Sportowego do CMAS. W 1996 r. pojawia się w Polsce PADI, które w 2003 r. uzyskuje zatwierdzenie wszystkich poziomów szkoleniowych przez MEN.

nurkowymi umożliwiające atrakcyjne wyjazdy polskim pletwonurkom i instruktorom w najbardziej pożądane rejony nurkowe na świecie. Przykładowo, krakowskie Centrum Turystyki Podwodnej Nautica (kształcące rocznie ok. 1,5 tys. pletwonurków w systemach CMAS, PADI, HSA) prowadzi teoretyczne kursy także w oddziałach warszawskim i katowickim, natomiast latem proponuje zajęcia praktyczne w bazach w Zakrzówku (kamieniołom), na chorwackiej wyspie Hvar i w egipskim Sharm el Sheikh. Łódzki Klub Nitrogen Narcosis współpracuje z kolei z Centrum Nurkowym Adventurer w Hurghadzie (jedno z najstarszych w tym mieście polskich centrów nurkowych), by stworzyć możliwość kontynuacji kursu w wodach Morza Czerwonego (Kolec 2008).

Konkurencja między bazami, sklepami nurkowymi i wchodzącymi na polski rynek producentami sprzętu i ekwipunku powoduje znaczne obniżki cen – to z kolei sprawia, że pletwonurkowanie nie wymaga już tak dużych nakładów finansowych, jak jeszcze dekadę temu (Bielec, Błaszowska, Waade 2006).

Ciekawe badania dotyczące łódzkich pletwonurków przeprowadziła O. Kalenbach w 2006 r. (Kalenbach 2007). W tym czasie w Łodzi działało 9 centrów i klubów nurkowych (wśród nich Moana i Tryton – jedno z najstarszych w Polsce), 4 stowarzyszenia i jedno biuro podróży związane z centrum nurkowym¹³. Swoim badaniem objęła 143 osoby (posiadające lub zdobywające uprawnienia). 42,7% respondentów stanowili zaawansowani nurkowie (legitymujący się m.in. certyfikatami KDP/CMAS, AOWD – PADI i IANTD).

Badania potwierdziły, że współcześnie najczęściej proponowanym w łódzkich centrach i klubach systemem szkoleń jest PADI (38,7% ankietowanych) i CMAS (30%). Większość ankietowanych łódzkich pletwonurków preferowała nurkowanie w ciepłych wodach (62%), na głębokości powyżej 20 m (59%). Połowa badanych wskazała również nurkowania nocne i wrakowe (ważne w polskim potencjale tzw. nurowisk – przyp. autorki). Większość – 62,1% wyjazdów nurkowych zrealizowano na terenie kraju (głównie w wielkopolskich jeziorach), natomiast najbardziej popularną destynacją zagraniczną był Egipt – 23,5% wyjazdów, przeważnie do Hurghady i Sharm el Sheikh.

¹³ Centrum Nurkowe Seaquest organizowało turystykę nurkową na zasadach agencyjnych od 2003 r. W 2006 r. utworzyło razem z niemieckim touroperatorem Schoener-Tauchen (największym europejskim organizatorem turystyki nurkowej) polski oddział – Najlepsze Nurkowania.

Analiza rozmieszczenia zagranicznych wypraw nurkowych organizowanych przez jeden z najstarszych łódzkich klubów nurkowych – Tryton¹⁴ – w latach 1961–2003 (tab. 2) pokazuje, że koncentrowały się one przede wszystkim nad Morzem Śródziemnym (30 z 59 wypraw). Blisko 1/5 wyjazdów skupił Adriatyk, 10% – Morze Egejskie. Od 1994 r. pojawił się nowy kierunek wypraw – Morze Czerwone (głównie Hurghada).

Tabela 2. Zagraniczne wyprawy nurkowe organizowane w latach 1961–2003 przez Klub Płetwonurków Tryton PTTK

Table 2. Foreign diving excursion organized between 1961–2003 by Tryton Scuba Divers Club PTTK

Rok Year	Akwen Reservoir	Kraj Country	Rok Year	Akwen Reservoir	Kraj Country
1961	Ocean Indyjski	Erytrea	1994	M. Adriatyckie	Chorwacja
1965	M. Adriatyckie	Jugosławia	1995	M. Adriatyckie	Chorwacja
1966	M. Adriatyckie	Jugosławia	1995	Ocean Atlantycki	Portugalia
1968	rz. Marna	Francja	1995	M. Tyrreńskie	Włochy
1968	Ocean Spokojny	Ameryka pld.	1996	M. Adriatyckie	Chorwacja
1973	Jezioro Bajkał	ZSRR	1996	M. Karaibskie	Floryda
1975	M. Egejskie	Turcja	1996	M. Liguryjskie	Korsyka
1978	M. Karaibskie	Meksyk	1996	M. Czerwone	Egipt
1979	M. Egejskie	Grecja	1996	K. Karaibskie	Floryda
1980	M. Adriatyckie	Jugosławia	1997	M. Czerwone	Egipt
1980	M. Karaibskie	Meksyk	1997	M. Adriatyckie	Chorwacja
1981	Jezioro Bajkał	ZSRR	1997	M. Karaibskie	Meksyk
1984	M. Śródziemne	Hiszpania	1997	M. Tyrreńskie	Włochy
1986	M. Egejskie	Grecja	1998	M. Adriatyckie	Chorwacja
1985	M. Chińskie	Tajlandia, Malezja	1998	M. Śródziemne	Elba
1987	M. Egejskie	Turcja	1998	M. Egejskie	Grecja
1987	M. Chińskie	Tajlandia	1998	groty i jaskinie	Francja
1987	Zatoka Admiralicji	Antarktyda	1999	M. Czerwone	Egipt
1988	M. Egejskie	Turcja	1999	M. Bałtyckie	Bornholm
1990	M. Śródziemne	Libia	1994	Ocean Atlantycki	Norwegia

¹⁴ Klub Płetwonurków Tryton PTTK od czasu powstania wyszkolił łącznie około 450 płetwonurków. Obecnie liczy ok. 100 osób.

Nurkowanie rekreacyjne – wybrane zagadnienia

1991	M. Liguryjskie	Korsyka	2000	M. Adriatyckie	Chorwacja
1992	M. Liguryjskie	Korsyka	2000	Ocean Atlantycki	Szkocja
1993	Zatoka Admiralicji	Antarktyda	2001	M. Adriatyckie	Chorwacja
1993	M. Śródziemne	Cypr	2001	M. Bałtyckie	Bornholm
1993	M. Bałtyckie	Finlandia	2001	Ocean Indyjski	Wschodnia Afryka
1993	M. Adriatyckie	Chorwacja	2002	M. Adriatyckie	Chorwacja
1994	Ocean Atlantycki	Norwegia	2002	M. Czerwone	Egipt
1994	M. Czerwone	Egipt	2003	M. Czerwone	Egipt
1994	M. Śródziemne	Hiszpania	2003	M. Adriatyckie	Chorwacja
1994	M. Liguryjskie	Korsyka			

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://www.tryton.lodz.pl>

Badania przeprowadzone w 2008 r. przez D. Kolca (2008) w Łódzkim Klubie Nitrogen Narcosis obrazują, że m.in. po wprowadzeniu przez Chorwatów w 2003 r. nowych przepisów i taryf nurkowych, Adriatyk ustąpił popularnością i nierzadko ceną kurortom Morza Czerwonego, które w konsekwencji stało się głównym obszarem nurkowań z akwalungiem realizowanych przez łódzian. Badany klub, na przestrzeni ostatnich lat, organizował 4–5 w skali roku tygodniowych wyjazdów do Hurghady (Kolec 2008).

Wśród innych współczesnych obszarów turystyki nurkowej obu ankietowanych grup łódzian, w czołówce nadal, lecz rzadziej niż przed 2003 r., była Chorwacja (3,5% u Kalenbach), ponadto sporadycznie: Wyspy Kanaryjskie, Włochy, Malta, Mauritius, Zanzibar, Tajlandia, Ukraina, Indonezja i Norwegia – nurkowania z kuszą (Kalenbach 2007, Kolec 2008).

W badanych grupach przeważali mężczyźni (86% – Kalenbach 2007, 76% – Kolec 2008) – maskulinizacja jest jednak typowa dla światowej społeczności nurków. Według statystyk PADI – ok. 2/3 certyfikatów na świecie posiadają mężczyźni. Większość ankietowanych przez O. Kalenbach łódzkich pletwonurków (38,5%) była w wieku 20–29 lat, wśród respondentów z Klubu Nitrogen Narcosis aż 43% stanowiły osoby w wieku 26–30 lat. W skali organizacji PADI, w 2007 r. średnia wieku nurkujących kobiet wyniosła 27 lat, natomiast mężczyzn 30 lat. Przy przeciętnym młodym wieku adeptów, stałym wzroście zainteresowania

(liczbie zdobywanych licencji) oraz rodzącej się modzie na turystykę nurkową także wśród emerytów (np. japońskich i amerykańskich), turystyka nurkowa ma szanse na trwały i stabilny rozwój.

Należy (jakkolwiek nie jest to przedmiotem tego opracowania) pamiętać również o ekologicznym aspekcie nurkowania – masowa turystyka podwodna, często z łamaniem przepisów ochrony przyrody, jak i ludzką bezmyślnością, w wielu regionach przyczynia się m.in. do niszczenia raf koralowych (Cesar, Burke, Pet-Soede 2003).

Odwiedzane przez polskich turystów egipskie wybrzeża i rafy Morza Czerwonego są ważnymi w skali świata kierunkami nurkowymi¹⁵. Szczególnie cenione przez nurków zalety tego akwenu to bardzo dobra widoczność, bogactwo fauny i flory porównywalne do Oceanu Indyjskiego i błękit wody niespotykany w innych rejonach. Według badań O. Kalenbach (2007), o dużej popularności wśród łódzkich nurków zdecydowały przede wszystkim – całoroczna temperatura wody 21–29°C, duża przejrzystość, bogata flora i fauna, rozbudowana infrastruktura związana z obsługą pływaczów oraz konkurencyjna cena. Warto podkreślić, że w 2007 r. Sharm el Sheikh otrzymał prestiżową nagrodę *World's Leading Dive Destination*, jako najlepsze pod względem turystycznym miejsce do nurkowania na świecie.

Nurkowanie, jego specyfika i uwarunkowania, a zwłaszcza obszary uprawiania, są również obecne w programie studiów kierunku turystyka i rekreacja (przedmiot – turystyka aktywna i specjalistyczna). Studenci sporadycznie legitymują się licencjami nurkowymi; w skali trzech studiujących w systemie dziennym roczników studiów licencjackich kierunku turystyka i rekreacja UŁ były to jedynie 3 osoby (Dronka, Maro-Kulczycka, Terka 2008).

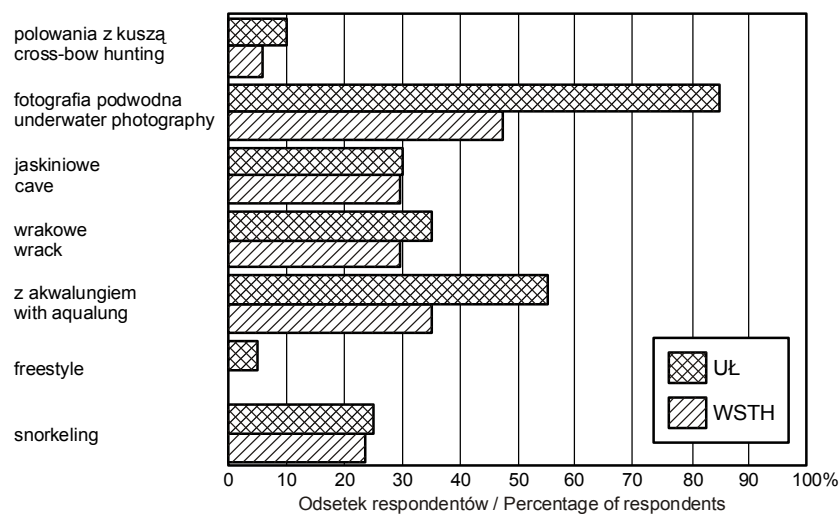
Jak pokazują wyniki sondażu przeprowadzonego przez autorkę w styczniu 2009 r., w dwóch łódzkich szkołach wyższych niewielu (18,6% –

¹⁵ W ostatnich latach Egipt stał się najważniejszym obszarem wypoczynku pozaeuropejskiego Polaków. W 2007 r., według UNWTO, Egipt odwiedziło 10,6 mln turystów, wśród których dziewiątą pod względem liczebności narodowością byli przyjeźdźni z Polski (335 tys. – dane The State Information Service, SIS). Ponad połowa z nich (173,1 tys.) spędziła urlop w Hurghadzie (stanowiąc tam 5% ogółu turystów). Według szacunków w 2008 r., ruch turystyczny w Egipcie wzrósł do ok. 13 mln, Polacy zaś byli piątą nacją pod względem liczebności.

Cytowane badania O. Kalenbach (2007) i D. Kolca (2008) wskazały, że Morze Czerwone jest głównym regionem zagranicznej turystyki nurkowej Polaków. Trudno jednak określić wielkość tej nurkującej populacji. W jednej polskiej bazie (Nautica) w Sharm el Sheikh w 2007 r. nurkowało ponad 3 tys. osób, w większości Polaków.

WSTH i 15% – UŁ) ankietowanych studentów turystyki i rekreacji miało jakikolwiek praktyczny kontakt z nurkowaniem¹⁶. Nikt w badanej grupie nie posiadał certyfikatu nurkowego. Studenci z WSTH nurkowali jedynie z akwalungiem (tzw. nurkowanie intro z instruktorem w ramach wykupionych w egipskiej Hurghadzie i Chorwacji imprez fakultatywnych), natomiast badani studenci UŁ uprawiali *snorkeling* w Chorwacji (2 osoby) i egipskim Sharm el Sheikh. Co ciekawe, uczestniczący w sondażach studenci obu uczelni, w zdecydowanej większości (95% – UŁ i 64,7% – WSTH), gdyby mieli możliwość odbycia jednorazowego nurkowania z akwalungiem pod opieką instruktora (nurkowanie intro), skorzystaliby z niej z pewnością, a możliwość odbycia podstawowego kursu wykorzystałoby na pewno 80% badanych z UŁ i 58,8% WSTH.

Wybierając najbardziej atrakcyjną formę nurkowania rekreacyjnego, ankietowani studenci wskazali nurkowanie z akwalungiem, zwłaszcza jego odmianę – fotografię podwodną (85% respondentów z UŁ i 47,1% z WSTH) oraz jaskiniowe i wrakowe – rys. 1.

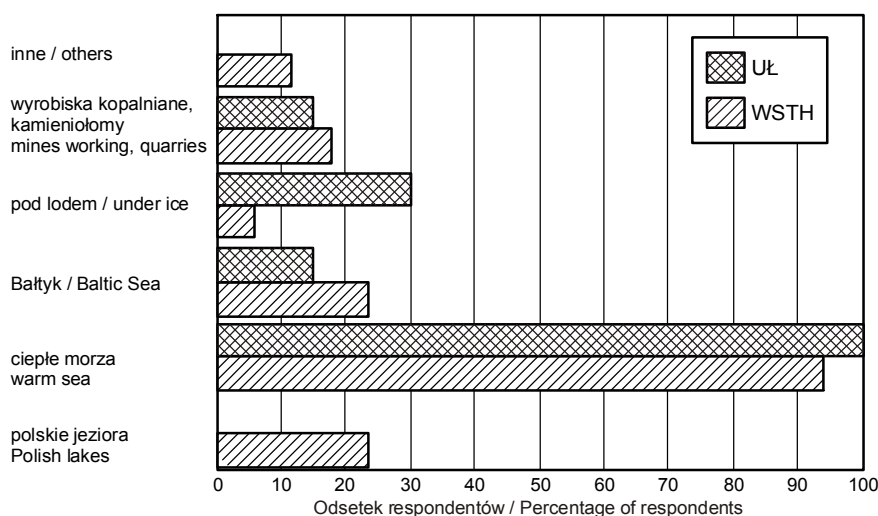

Rys. 1. Zainteresowanie respondentów wybranymi formami nurkowania (opracowanie własne na podstawie badań ankietowych)

Fig. 1. The interest of respondents in chosen forms of diving (author's own elaboration based on questionnaire researches)

¹⁶ Badaniami sondażowymi (badania audytoryjne opierające się na takim samym kwestionariuszu ankiety) objęto studentów II roku, odpowiednio 17 osób ze studiów dziennych (specjalizacja – turystyka) z WSTH i 20 osób ze studiów zaocznych na UŁ. Grupy były porównywalne wiekowo – średnia wieku badanych z UŁ – 20,4, z WSTH – 20,2 lat, w obu przeważały kobiety – UŁ – 75%, WSTH – 64,7%).

Jako interesującą odmianę nurkowania tylko 1/4 badanych z obu uczelni wybrała *snorkeling*, jednak z możliwości nurkowania ze sprzętem ABC skorzystałaby większość (88,2% – WSTH i 65% – UŁ). Znamienne, że obie subpopulacje najchętniej uprawiałyby turystykę podwodną w ciepłych morzach (100% – UŁ i 94,1% – WSTH). Około 1/4 respondentów z WSTH nurkowałaby także w Bałtyku i polskich jeziorach, natomiast badani z UŁ (30%) również pod lodem – rys. 2.

Rys. 2. Akweny, w których zdecydowałoby się nurkować respondenci (opracowanie własne na podstawie badań ankietowych)

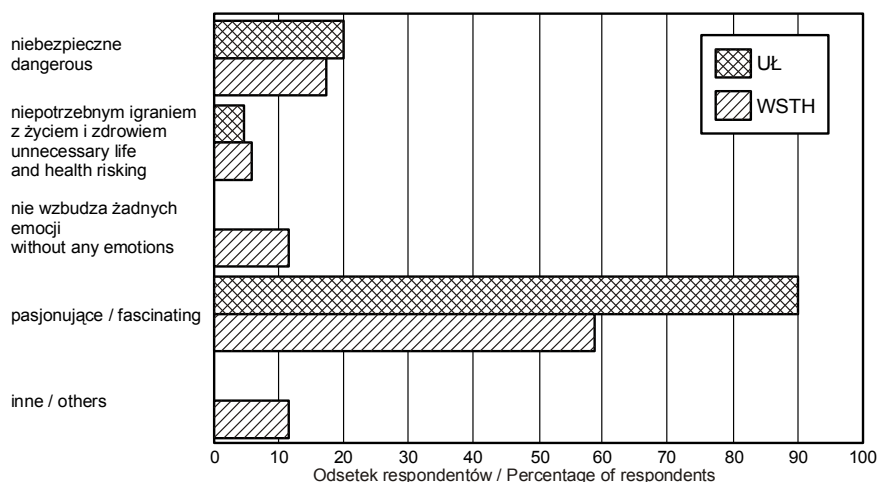
Fig. 2. Reservoirs indicated by respondents for diving purpose (author's own elaboration based on questionnaire researches)

Większość ankietowanych (rys. 3) określiła nurkowanie rekreacyjne z akwalungiem jako pasjonujące (90% – UŁ; 58,8% – WSTH). Natomiast co piąty badany student UŁ i niecałe 20% respondentów z WSTH wskazało, że jest ono również niebezpieczne.

Pogląd ten nie jest odosobniony. Pomimo rosnącej popularności pletwonurkowania oraz faktów, że obecna urazowość¹⁷ tej dyscypliny jest niższa niż np. narciarstwa czy jeździectwa, nadal jest ono postrzegane jako niebezpieczne czy wręcz ekstremalne (Bielec, Błaszowska, Waade

¹⁷ W latach 1991–2004 liczba zarejestrowanych wypadków wahała się wokół poziomu 400 rocznie. 69% procent przypadło każdorazowo na okres letni. Najczęściej były one wynikiem błędów człowieka, głównie łamania zasad bezpieczeństwa (*NDC Diving Incident Report 2004*).

2006). Niespotykane w naturalnym środowisku człowieka zagrożenia, jakie niesie przebywanie pod wodą, są współcześnie niwelowane przez odpowiednie przeszkolenie i sprawnie działający sprzęt. Dają one istotny komfort nurkowania. Jednak, jak wskazują analizy wypadków nurkowych, pod wodą częściej zawodzi psychika niż wyposażenie nurka. Badania psychologiczne nurkowania rekreacyjnego dowodzą m.in., że lęk jako cecha występuje u większości pletwonurków na poziomie niskim i średnim, natomiast lęk jako stan zdecydowanie silniej odczuwają kobiety niż mężczyźni, co sprawia, że prawdopodobieństwo wystąpienia zachowań panicznych pod wodą jest u nich większe (Bielec, Błaskowska, Waade 2006).

Rys. 3. Nurkowanie rekreacyjne z akwalungiem w ocenie respondentów (opracowanie własne na podstawie badań ankietowych)

Fig. 3. Recreational diving with aqualung in respondents evaluation (author's own elaboration based on questionnaire researches)

Z badań przeprowadzonych przez W. Alejziaka (2001) wynika, że nurkowanie traktowane jest przez Polaków jako kosztowna i prestiżowa forma aktywnego wypoczynku. Jednocześnie jest postrzegane jako pasjonująca, chociaż nie zawsze bezpieczna przygoda, w której chętnie uczestniczyliby młodzi ludzie (studenci), zwłaszcza w wodach ciepłych mórz. W ostatnich latach nurkowanie rekreacyjne staje się coraz bardziej popularną formą aktywnego spędzania czasu wolnego wielu mieszkańców Polski. Rozwojowi temu sprzyja m.in. duża liczba klubów i centrów nurkowych, oferujących szkolenia według standardów światowych.

Niektóre centra nurkowe posiadają swoje, bądź współpracujące z nimi, bazy nad Morzem Czerwonym, Adriatykiem i w innych miejscach atrakcyjnych dla nurków. Szczególne znaczenie dla polskich nurków ma Morze Czerwone, zwłaszcza egipska Hurghada. Od kilku lat jest ona „mekką” nurkową m.in. łódzkich płetwonurków.

Literatura

- Alejziak W., 2001, *Aktywność turystyczna i rekreacyjna polskich elit finansowych*, Turyzm, 11 (1).
- Bielec G., Błaszowska J., Waade B., 2006, *Zjawisko lęku u płetwonurków*, Polish Hyperbaric Research, 4 (17).
- Cesar H., Burke L., Pet-Soede L., 2003, *The economics of worldwide coral reef degradation*, International Coral Reef Action Network.
- Dronka J., Maro-Kulczycka M., Terka J., 2008, *Turystyka aktywna i rekreacja ruchowa studentów kierunku turystyka i rekreacja Uniwersytetu Łódzkiego*, niepublikowane wyniki badań.
- Kalenbach O., 2007, *Turystyka łódzkich płetwonurków*, maszynopis pracy magisterskiej, IGMiT UŁ, Łódź.
- Kolec D., 2008, *Klub Nitrogen Narcosis w Łodzi jako organizator turystyki nurkowej*, maszynopis pracy licencjackiej, IGMiT UŁ, Łódź.
- Kurek W. (red.), 2007, *Turystyka*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Merski J., 2002, *Turystyka kwalifikowana*, WSE, Warszawa.
- Orlewicz-Musiał M., 2002, *Początki polskiego nurkowania – zanim nurkowanie stało się sportem*, Studia Humanistyczne, 2, AWF, Kraków.
- Rozporządzenie Ministra Sportu w sprawie kwalifikacji i tytułów zawodowych w dziedzinie kultury fizycznej z 20 czerwca 2006 r.*
- Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie uprawiania płetwonurkowania z dnia 7 maja 2002 r.*
- Rozporządzenie Ministra Sportu w sprawie zasad bezpieczeństwa przy uprawianiu płetwonurkowania z 17 sierpnia 2006 r.*
- Skrzyński J., 2006, *Rys historyczny nurkowań głębokich w Polsce*, cz. 1: *Ogólna charakterystyka nurkowań głębokich*, Polish Hyperbaric Research, 4(17).
- Ustawa o kulturze fizycznej z 18 stycznia 1996 roku (DzU RP, nr 25).*

Strony internetowe

<http://www.cmas2000.org>
<http://www.hurghada-tourism.com>
<http://www.kdp-pttk.org.pl>
<http://www.nautica.com.pl>
<http://www.padi.com>
<http://www.redsea.gov.eg>

<http://www.sis.gov.eg/En/Tourism>
<http://www.snuba.com>
<http://www.tryton.lodz.pl>

Leisure diving – selected issues

Summary

The paper discusses selected types of contemporary leisure diving (among others scuba diving, snorkelling, snuba®). The history and organisations (mainly CMAS, PADI) which focus on the dissemination of diving worldwide are presented. The scale and dynamics of diving development is discussed on the basis on the international federation PADI. Furthermore, regulations concerning leisure diving in Poland are presented and the population of Polish divers as well as the peculiarity of the activity in question in Polish conditions are assessed. Then, the issue of diving trip destinations is tackled. The data and research carried out over the years and quoted here indicates the dominance of trips in a home country along with a simultaneous increase in diving in warm seas. The latter is dealt with in more detail. Based on official data, the paper discusses the scale of diving in Hurghada, the Egyptian tourist resort on the western coast of the Red Sea being at present the major destination of Polish foreign diving tourism. The analysis of destinations of foreign diving trips organised by Lodz diving club Tryton between 1961 and 2003 demonstrates that the beginning of increase in Polish diving tourism in the region of the Red Sea goes back to mid-1990s (the greatest number of the trips was still observed at the Mediterranean Sea at that time). The present leading role of the Red Sea as the major destination of foreign diving trips of Lodz dwellers is confirmed on the basis of research by Kalenbach (2007) and Kolec (2008). In addition, a profile of a Lodz diver and their diving preferences are outlined. Finally, the paper presents the results of a survey carried out by the author among students of tourism and recreation in two Lodz higher education institutions (the University of Lodz and Higher School of Tourism and Hotel Management). The results show that despite little experience, the informants' interest in leisure diving (in its various forms and types) is huge and scuba diving itself is perceived as an exciting but dangerous form of active leisure.

Translated by Wiktor Pskit